

KUNSTENAARS OVER KUNSTENAARS

'Hij blijft trouw aan zijn keuzes'

Iedere kunstenaar wordt geïnspireerd door een andere kunstenaar. Deze week: theatermaker Boukje Schweigman over de Amerikaanse beeldhouwer Richard Serra.

Door **Truus Ruiter** Foto **Joost van den Broek**

Richard Serra

De Amerikaanse beeldhouwer Richard Serra (San Francisco, 1939) is een typische representant van de Minimal Art en Land Art uit de jaren zestig. Serra werkt vooral in staal en dan speciaal cortenstaal, dat roest en weerbestendig zou zijn (maar niet helemaal is). Hij is beïnvloed door kunstenaars als Carl Andre, Sol LeWitt en Robert Smithson, en maakt opvallend grote sculpturen voor de openbare ruimte. Voor Zeewolde ontwierp hij *Sea Level* (1996), twee liggende stalen platen van 200 meter lang. Voor zijn loodzware objecten van *The Matter of Time* reserveerde architect Frank Gehry in het Guggenheim Museum in Bilbao een zaal van 130 meter lang en zeven meter hoog. De stalen platen zijn vier meter hoog en soms tien meter lang. In 2008 maakte Serra voor het Grand Palais in Parijs een zo mogelijk nog imposantere installatie, *De Promena-hun* plek: elegant, op maat gesneden. Ook de beeldentuin van het Kröller-Müller in Otterlo heeft een Serra, *Spin Out* (1972): drie stalen wanden rijzen op uit de hellingen in het bos.

Maar toen ik het museum inliep, wist ik: kunst is wel belangrijk.'

De doorslag gaf de installatie *The Matter of Time* van de Amerikaanse beeldhouwer Richard Serra (1939), die sinds 2005 permanent staat opgesteld in het museum. Dit complexe bouwwerk van cortenstaal bestaat uit metershoge stalen platen in ronde vormen, zoals ellipsen, spiralen en cirkels. De acht gigantische objecten vormen samen een soort labrynt waarin je in kunt rondwalen en gemakkelijk alle gevoel van verhoudingen en samenhang verliest. Schweigman raakte prompt in de ban van Serra. 'Het was een sublieme ervaring.'

'Niet de objecten zijn het kunstwerk. Het kunstwerk ontstaat pas op het moment dat je er doorheen loopt,' zegt Serra. Het gaat hem om de relatie tussen jou en het werk. Het is een heel bijzondere ruimte, alles is scheef of helt over. Dat werkt vervreemdend. Je weet niet meer waar je bent, of waar je uitkomt. Je gaat naar het binnenste van het binnenste, en je voelt de massiviteit, die platen zijn zo enorm groot en zwaar, bijna niet te doen. Tegelijkertijd voel je dat het klopt, dat het zo moet zijn, en dat Serra terecht geen concessies heeft gedaan.

Serra's *The Matter of Time* geldt als een van de meest omvangrijke en duurste kunstprojecten uit de geschiedenis. Kosten: twintig miljoen euro.

Gefascineerd begon ze in de bibliotheek van het museum over de Amerikaanse beeldhouwer te lezen. 'Eén

'Soms denk ik weleens tijdens de repetities: waar gaat het nu over, had ik maar een verhaal, of een idee, dan hebben we iets om over te discussiëren.' Ze lacht er hard bij, want verhalen vertellen ligt niet in de aard van theatermaker Boukje Schweigman (1974). 'Mij gaat het om de ruimtelijke beleving. Die vormt het uitgangspunt voor mijn voorstellingen.'

Dus werkt ze in *Grond* (2004) vanuit een vierkant rulle aarde, laat ze in *Hoek* (2007) de ruimte variëren door twee beweegbare wanden, zit de toeschouwer bij *Wervel* (2005) in een cirkel om haar heen en cirkelen er in *Wiek* (2009) drie grote wielen horizontaal over de vloer. Voor de locatievoorstelling *Walking*, die ze met Robert Wilson en Theun Mosk in 2008 voor Oetol maakt, wordt het publiek losgelaten op een desolaat stuk Terschelling.

Nog voordat Schweigman in 2003 aan de Mime Opvoering in Amsterdam afstudeert, valt ze al op in de theaterwereld. Ze wint de Ton Lutz Prijs in 2003 voor de regio van *Klep* en met haar afstudeersolo *Benen*, die ze met haar vaste vormgever Mosk maakt, ontvangt ze de Top Naeff Prijs, aanmoediging voor veelbelovende studenten. Met haar voorstellingen staat ze geregeld in het buitenland. *Wervel*, waarin ze een uur lang om haar as draait, als een echte dervishdanser, speelt ze in Libanon, Iran, Jordanië en China.

'Het begint met een idee over ruimte. Intuïtief zet ik iets in en dan ontrolt er zich iets dat verteld wil worden.' Veel concreter kan Schweigman het beginpunt van haar theaterproducties niet maken. 'Op de opleiding kwam bijvoorbeeld een ronde, rode ruimte in me op - ik wilde weten hoe het zou zijn om daar in te zitten. Mijn begeleider haakte af, die zag het niet zitten. 'Wat is je verhaal', wilde ze weten. Maar het ging mij puur om de ervaring. Achteraf kan ik zeggen dat ik toen de basis heb gelegd voor mijn oeuvre.'

Het kritische stemmetje van binnen dat zegt dat ze zich steeds herhaalt, heeft ze niet meer gehoord sinds ze Richard Serra in Bilbao zag. 'Ik liep een paar jaar geleden delen van de pelgrimsroute naar Santiago de Compostella, de noordelijke variant. Ik kwam uit in Bilbao, en liep recht op het Guggenheim Museum af. Open en ontvankelijk als ik was, zag ik daar opeens die schittering van het museum, zo prachtig. Tijdens de tocht had ik nog gedacht waarom doe ik toch zo moeilijk, er is zoveel prachtige natuur om van te genieten.

uitspraak van hem is me echt bijgebleven. Hij volgt de lijn die hij heeft ingezet en blijft trouw aan de keuzes die hij moet maken. Hij vindt dat je daarin heel ver mag gaan.' Het stelde haar gerust: ze mag zich herhalen, want het is haar thema, haar taal. Weg met die onzekerheid.

Een ruimte zo vervreemden dat het een kunstwerk wordt, dat trekt haar aan in Serra's werk, en ook in dat van de Britse beeldhouwer Anish Kapoor bijvoorbeeld. 'James Turrell vind ik ook geweldig, hoe hij met licht de ruimte manipuleert. Beeldende kunst is beslist een grote inspiratiebron voor mij. Ik merk dat ik de meeste inspiratie haal uit musea.'

Dat ze geen beeldend kunstenaar is geworden maar theatermaker, is toe te schrijven aan haar nieuwsgierigheid naar mensen, naar het contact met anderen, naar de ontmoeting, ook in het creatieve proces. Stralend: 'Ik hou van mensen.'

Het heeft ook te maken met de spanningshoog van een voorstelling. Bij Serra bepaalt de bezoeker zijn eigen tijd, in het theater mag ik die bepalen. Bovendien is er geen plek waar ik me meer bewust ben van mijn lichaam en mijn aanwezigheid, dan in het theater. Het is het ultieme nú. Het lichaam vind ik op zichzelf al zo'n wonder, met zijn zintuiglijke waarnemingen.

Wat me boeit, is dat alle mensen verschillend zijn maar dat we eenzelfde ervaring kunnen delen - die overgave, dat universele, dat vind ik mooi om op te zoeken.'

De fascinatie voor het lichaam heeft ze altijd gekend. Ze danste graag - 'ik zat op kleuterballer' - en was vast van plan om geneeskunde te gaan studeren. 'Ook omdat in mijn familie heel natuurlijk was om te studeren. Ik zou dokter worden.'

Maar geneeskunde richt zich op het functioneren van het lichaam en niet de beleving, dus daad had ze gauw genoeg van. Op de Theaterschool werd ze aangenomen op basis van haar geslaagde improvisaties, maar zodra er tekst aan de orde was, bakte ze er niets van. Ze kreeg de suggestie om eens op de mimeopleiding rond te kijken en dat was een schot in de roos, daar kon ze uit het lichamelijke het materiaal voor haar voorstellingen halen.

'Als mime niet bestond, was ik geen theatermaker geworden.'

In Frascati, Amsterdam gaat op 19 februari Tussen van Schweigman& in première, een voorstelling over licht en donker. boukjeschweigman.nl

